

Türk Bilim Kadınları ve Bilime Katkıları

Turkish Female Academicians and their Contributions to Sciences

Günseli Naymansoy*

Özet

Türkiye’de bilim alanında varlık gösteren kadınlar, ağırlıklı olarak üniversitelerde görev yapmaktadır. 2008-2009 öğretim yılı itibarıyla, ülkemizdeki üniversitelerde 40861 kadın akademisyen çalışmaktadır ve bunların yaklaşık dörtte biri profesör düzeyindedir. Günümüzde dünyanın en gelişmiş ülkeleriyle kıyaslandığında daha iyi konumda bulunan kadın bilim insanlarımızın, başlangıçtan bugüne kadar nasıl bir yoldan geçtiği, hangi alanlarda en çok katkı verdiği ve neden bazı alanlarda yoğunlaştıkları konusunda yapılmış bütüncül bir çalışma bulunmamaktadır. Bu makale, bahsedilen hususları tespit etmeyi ve bu konuda bir çerçeve oluşturmayı amaçlayan “Türkiye’de Bilim Kadınları ve Bilime Katkıları” adlı doktora tezine dayanılarak ve istatistikler olabildiğince güncellenerek yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın akademisyen, bilim, katkı.

Abstract

Turkish female scientists generally work for universities. Reckoning from 2009, there are 48861 female academicians, 25% of which are professors. Unfortunately we do not have a totalitarian study about Turkish female academicians and so do not know their backgrounds, their struggles to become scientists, their contributions to sciences as well as why they prefer some fields. This article tries to evaluate the situation of female Turkish academicians from the beginning to today in respect of their contributions to sciences. For this purpose it is based on the doctorate thesis called “Turkish Female Academicians and their Contributions to Sciences” by trying to update the statistics as soon as possible. The women who were studied were limited to the ones who were given TUBA (The Turkish Academy of Sciences) and TUBITAK (The Scientific and Technological Research Council of Turkey) Awards.

Key Words: Female academician, science, contribution.

* ESOGÜ Emekli Öğretim Elemanı, Bilim Tarihi Doktoru
gnaymansoy@yahoo.com

I. GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz evreni anlamamızı sağlayan ve yaşamımızı kolaylaştıran bilimin, yalnızca erkeklerin tekelinde olmadığı bir gerçektir. Bununla birlikte tarihin başlangıcından beri “bilim” ve “kadın” sözcüklerinin birlikte kullanımı herkesçe yadırganmıştır. Bunun nedeni kadınlığın, felsefi düşüncenin doğuşundan beri simgesel olarak, aklın dışında kaldığı varsayılan şeylerle eş tutulmuş olmasıdır.

Kadınların ancak yüzlerce yıl süren çabaları ve hak arama mücadeleleri sonucu eğitime ulaşmaları mümkün olmuştur. 21. yüzyılın başlarında olduğumuz bugünlerde kadınlar, dünyanın pek çok yerinde erkeklerle eşit koşullarda eğitim alabilmekte ve bilime katkı vermektedirler. Yine de az gelişmiş ülkelerdeki eşitsizlikler ve problemler sürmeye devam etmektedir.

Çağımızda bilimin artan önemi ve kadınların her alanda ciddi katkılar veriyor olmaları nedeniyle, bilimdeki varlıklarının görünür kılınması gereklidir. Bu, hem ülkemizin gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında yerinin tespiti açısından, hem de kadınların özgüvenlerini güçlendirerek, yeni nesillerin bilimde daha çok yer almalarını özendirmek açısından önemlidir.

Bu çalışmada yer alan kadın akademisyenler, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödüllerini alan bilim insanları ile sınırlandırılmıştır. Bu ödülleri alanların esas kabul edilme nedeni, en objektif kriterlerin uygulanmasının amaçlanmasıdır. Söz konusu ödüller, TÜBİTAK için 1969 ve TÜBA için 1995 yıllarında verilmeye başlanmıştır. Bu ödüllerin verilmeye başlanmasından önceki süreç için ise, bilime yaptıkları katkı bilim dünyasınca kabul edilmiş ve haklarında makaleler yazılmış olan bilim kadınları çalışmaya dâhil edilmiştir.

II. KADININ BİLİMDEKİ VARLIĞINA GENEL BAKIŞ

Kadının bilimle olan ilişkisinin felsefi temelleri incelendiğinde, tarih boyunca kadın-bilim ilişkisini engelleyen pek çok faktör olduğu gözlemlenmektedir. Bunlardan en önemlisi, ayrıcalıklı konumlarını yitirmek istemeyen egemen erkeklerin yaklaşımlarıdır. Felsefenin ilâhlarından biri olarak kabul edilen ve yaşadığı çağ olan Antik Çağ’ın şekillendirilmesinde fikirleri ile etkin rol oynadığına inanılan Platon (M.Ö. 427-347), “Bir barbar değil, bir Yunanlı, bir tutsak değil özgür, bir kadın değil, bir erkek olarak yaratıldığım için Tanrı’ya şükrediyorum” (Sena, 1975: 13) demiş ve böylece bir erkek olarak yaşama katılmasının ne denli değerli olduğunu vurgulamıştır. Bu, Antik Çağ’da yaşamış bir düşünürün gözünde, kadın olarak dünyaya gelmenin Tanrı’nın bir cezası olarak algılandığını göstermektedir. Kadın-bilim ilişkisi bir yana, bu çağda kadın olarak varolmak bile günümüz insanını dehşete düşürecek niteliktedir.

Asırlar sonra bile, kadınlara yönelik olumsuz bakışın halen geçerliğini koruduğunu, özgürlük savunucusu pek çok filozofun görüşleri açıkça yansıtmaktadır. Bunlardan biri olan ve “uygarlığın eleştirmeni” olarak adlandırılan Jean Jacques Rousseau (1712-1778) bile, ”Kadın, erkeğe eşit olarak yaratılmamıştır, kadının bunu bilmesi ve buna katlanması gerekir.” (Kadioğlu, 2001;110) ifadesiyle kadınların toplumdaki ikincil konumlarını vurgulamakla kalmamış, erkeklere özgü olan ve en doğal hakları olarak gördükleri üstünlük duygusunu da yansıtmıştır.

Ünlü Alman düşünür Immanuel Kant (1724-1804), kadınların matematikle ilgilenmesi ile alay ederek, “Madem güzel kafalarını geometriyle meşgul edecekler, sakal da bırakabilirler.” demiştir (Kumcu, 2004: 27).

“Kadınlara görüşmeye mi gidiyorsun? Kamçını unutma!” sözleri herkesçe bilinen ve belki de en aykırı, anti feminist filozof olan Friedrich Nietzsche (1844-1900)’nin kadınlar hakkındaki görüşleri de Antik Çağdaki meslektaşlarından farklı değildir. “Bilimlerden hoşlanan bir kadının cinsiyetinde genel olarak düzensiz bir şey vardır (Sena, 1976:505)” ifadesi, kadının bilimle uğraşması halinde cinsel anlamda sağlıksız olduğunu ileri sürmektedir. Aslında Nietzsche’nin bu olumsuz görüşü içinde kadın-bilim ilişkisi açısından olumlu bir nokta bulunmaktadır. Bu da, kadınların artık onlara yüklenen rollerin ötesinde bir şeyler yapmak için çaba içinde olduklarını göstermesidir.

Her geçen gün kadınların bilimdeki varlığı ve katkıları artmakta ise de, bu duruma alışılması için, daha zaman geçmesi gerektiği gözlemlenmektedir. 60’lı yılların sonunda yapılan bir araştırmada, kadınların bilimde daha çok yer alma isteklerinin altındaki nedenler şöyle sıralanmaktadır:

“Bireylerin kişisel tatminleri, erkeklerin faydalandığı alandan faydalanma isteği, cinslerin eşitliği için yapılan ideolojik mücadelenin etkisi. Yine de kadın mühendisler, doktorlar ve bilim insanlarının, alanlarında daha çok kadın olmasını istedikleri ifade edilmektedir. Böylece tüm cinslerinden sorumlu olmak yerine, yalnızca kendi performanslarından sorumlu olmaları mümkün olacaktır (Rossi, 1967;52)”.

İstatistikler, 2000’li yıllara gelindiğinde bile, üniversitelerde cins ayrımının sürdüğünü göstermektedir. Erkeksi özellikler ve davranışların norm olarak alınması, kadınların bu erkek-egemen alana girişini zorlaştırmaktadır. Bu konuyla ilgili yapılmış bir tespit şöyledir:

“Yönetim alanında daha az yer almalarının başlıca nedeni, erkeklerin, kendilerine benzeyen kişileri organizasyonun üst kademesinde görme isteğinden kaynaklanmaktadır. Kadınlar, erkeklerden daha çok sayıda üniversiteye devam ettikleri halde, çok az kadın rektör ve dekanın bulunuşu ve yönetim kademelerini

nadiren doldurmalarının önemli bir nedeni de, çocukların bakımından sorumlu tutulmaları, uzun ve anti-sosyal çalışma saatlerinden kaçınmalarıdır (Aaltio, 2006; 121-123)”.

III. TÜRKİYE’DE KADININ YÜKSEK ÖĞRENİM SERÜVENİ

Türk kadını yüksek öğrenim olanağını, ilk kez Meşrutiyet döneminde elde etmiştir. Kızlara yönelik dersler ilk kez, İstanbul Darülfünunu’nda 5 Şubat 1914 tarihinde başlamıştır. Kadın hakları, ev bilgileri, tabiat, sağlık, tarih ve pedagoji konusunda verilen dersler büyük ilgi görmüş ve bir yıl boyunca devam etmiştir. Bundan sonra 12 Eylül 1914 tarihinde Dârülmuaallimat-ı Âliye bünyesindeki bir binada müstakil bir öğretim kadrosu ile “İnas Darülfünunu” kurulmuştur. İlk mezunlarını 1917 yılında veren okulda, ilk yıl edebiyat bölümüne 8, riyâziyata 3, tabiiyyata 10 öğrenci kayıt yaptırmıştır. Aynı yıl 1 yıllık Amelî Ticaret İnas Şubesi açılarak, öğrencilere alış-veriş, daktilo, defter tutma, Türkçe ve biraz da Fransızca hesap dersleri verilmiştir.

Kadınların sanat alanında yüksek öğretim almaları 14 Kasım 1914 tarihinde İnas Sanayi-i Nefise Mektebi’nin açılması ile başlamıştır. Bu okulun açılış amacı, resim ve heykel sanatlarını öğretmek olarak belirlenmiştir. Yine bu dönemde kız öğrenciler, ilk defa Dârülelhân (Konservatuar)’a devam hakkını elde etmişlerdir. Bu dönemde kızların yüksek öğrenim almaları esnasında kayda değer bir olay da, ilk kez karma eğitimin başlamasıdır. İnas Darülfünunu öğrencisi kız öğrenciler kendilerine verilen eğitimin erkek öğrencilere verileden daha az olduğunu düşündüklerinden, Şükûfe Nihal başkanlığında bir öğrenci heyeti maarif nazırı Ali Kemal Bey’i ziyaret ederek erkek öğrencilerle birlikte öğrenim görme isteklerini kabul ettirmişlerdir.

Cumhuriyet’in ilan edilmesi ile Türk kadınları, aralarında en gelişmiş ülkelerin de bulunduğu pek çok ülkenin kadınlarından önce yasal haklarını elde etmişlerdir. 4 Nisan 1926’da şeriat kaldırılmış ve Medeni Kanun kabul edilmiş, kadınlar erkeklerle aynı işlerde çalışıp aynı ücreti alma hakkına sahip olmuşlardır. 31 Mayıs 1933 tarihinde “İstanbul Darülfünunu’nun Yürürlükten Kaldırılması ve Milli Eğitim Bakanlığı’na Yeni Bir Üniversite Kurulmasına İlişkin Kanun” kabul edilmiş ve bundan sonra kadınların üniversitenin her bölümüne girmeleri teşvik edilmiştir.

IV. TÜRK BİLİM KADINLARININ DÜNYA KADINLARI İLE KARŞILAŞTIRMALI DURUMLARI

Öncelikle Türk kadınlarının evrensel ölçülerde eğitim ve iş yaşamındaki yerini belirlemek için, UNDP Human Development Report (Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Programı, İnsani Gelişim Raporu) 2009, verilerine göre bir durum saptaması yapılırsa, varılan sonuçlar şöylece özetlenebilir:

Ülkemiz, 2007 yılı İnsani Gelişim İndeksine göre, % 88,7'lik yetişkin okuryazarlık oranı ile “Yüksek İnsani Gelişim Sağlayan Ülkeler” grubunda yer almaktadır (s. 171-172).

Toplumsal Cinsiyet Gelişimi İndeksine göre, 155 ülke arasında 70. Sırada (s. 185), “Profesyonel ve Teknik Yaşama Kadın Katılımı” konusunda % 33'lük oranla 101. Sırada (s.187) yer alarak “Yüksek İnsani Gelişim Sağlayan Ülkeler” grubunda bulunmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Ölçütlerine göre yapılan genel değerlendirmede, 109 ülke arasında 101. Sırada (s.182) bulunmaktadır ve yüksek öğrenime erişme oranı % 8,5'tur (s.198).

Global Gender Gap Report, 2009'da ülkemiz 134 ülke arasında genel sıralamada 129. sırada yer almakta (s.19), kızların eğitime erişiminde, Etiyopya ve İran'ın altında yer alarak 110. Sırada bulunmaktadır (s.49).Kızların üniversite eğitimine kayıt oranı ise 101. Sırada bulunmaktadır (sf.101).

TÜSİAD'ın 2008 yılında yayınlanan “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Raporu”nda ise kadınlar için Yükseköğretim Okullulaşma Oranı'nın, 1999-2000 öğretim yılında % 10,5 ve 2005-2006 öğretim yılında % 17,4 olarak gerçekleşerek ciddi bir artış sağlandığı vurgulanmaktadır (s.2).

Avrupa Birliği Ülkeleri ve ülkemizde, akademisyen olmak için gerekli doktora eğitimini alan kadınların hangi alanları öncelikle tercih ettiklerini karşılaştırmak, Türk kadınlarının dünya kadınlarından farklı tercihleri olup olmadığını göstermek açısından yararlı olacaktır.

Tablo:1 Alanlara Göre Doktora Eğitimi Yapan Türk Kadınların Karşılaştırmalı Dağılımı Özet Tablosu

	<u>AB Ülkeleri (%)</u>	<u>Türkiye (%)</u>
Eğitim Bilimleri:	64	41
İnsanî Bilimler:	52	35
Sosyal Bilimler ve Hukuk:	47	38
Temel Bilimler ve Bilgisay.	40	38
Mühendislik Bilimleri:	25	36
Tarım Bilimleri ve Veter.	52	38
Sağlık Bilimleri:	54	55

Kaynak: S&T statistics Eurostat, She Figures 2009, sayfa.53.

Yukarıdaki tablodan net bir biçimde görülebileceği gibi, ülkemizde kadınların doktora eğitimi yapmayı tercih ettikleri alanların başında, Sağlık

Bilimleri gelmekte ve bu alandaki oranları, diğer alanların aksine AB Ülkelerindeki oranların az da olsa üstünde bulunmaktadır. Dikkat çekici bir diğer husus da, kadınların dünya genelinde en az tercih ettikleri alan olan, Mühendislik Bilimleri alanında, Türk kadınlarının oranının, AB Ülkelerindeki oranın çok üzerinde olmasıdır.

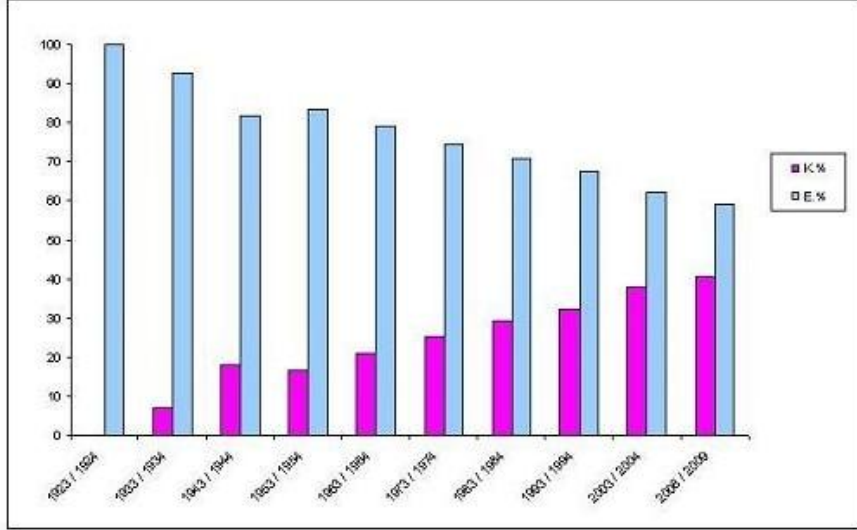
2006 Kasım ayında UNESCO tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarını açıklayan, “Bilimde Kadın” başlıklı makalede, araştırma konusu 89 ülkeden yalnızca % 17-18’inin bilimde kadın-erkek eşitliğini sağladıkları belirtilmiştir. Ancak Amerika Birleşik Devletleri dâhil olmak üzere, gerekli verilerin elde edilmesi mümkün olmayan bazı ülkeler çalışma dışı bırakılmışlardır.

Kadın akademisyen oranı, bir Güney Doğu Asya ülkesi olan Myanmar’da % 85, Batı Afrika Adalarında bulunan Cape Verde’de % 52, Azerbaycan’da % 51 ile en yüksektir. Gine, % 6, Hindistan % 10 ve Macau %11 ile oranın en düşük olduğu ülkelerdir. Türkiye, % 36’lık oranla, % 30’luk ortalamanın üstünde yer almıştır.

Dünyada akademisyen kadınların statüleri ile ilgili olarak yapılan belki de en yeni çalışma, Avrupa Komisyonu’nun 7. Çerçeve Programı kapsamında gerçekleştirilmiş ve İstanbul Teknik Üniversitesi, içinde Macaristan’dan üç, Estonya, Finlandiya, Avusturya ve İtalya’dan birer üniversitenin katıldığı “Cam Tavanın Ötesinde” adlı araştırmada yer almıştır. Araştırma sonuçlarında, A,B,C sınıfı öğretim elemanlarının, A sınıfı öğretim elemanlarına oranını gösteren “Cam Tavan İndeksi”, Avrupa Birliği Ülkeleri’nde ortalama olarak 2,1 iken, ülkemizde 1,1 olarak bulunmuştur (2008-1;136). Bu indeksin hesaplanmasında eş kriterler alınmadığı rahatlıkla söylenebilir, çünkü 11-12-13 Kasım 2008 tarihlerinde İTÜ’de yapılan aynı adlı konferansa katılan yabancı kadın rektörler bu kriterleri ülkemizdeki kriterlerden farklı biçimde ifade etmişlerdir. Zaten araştırma sonuçlarındaki çelişki de hata ihtimalini güçlendirmektedir. 2004 yılında profesör oranı % 20’yi aşan ülkeler Türkiye, Romanya, Litvanya, Portekiz ve Finlandiya’dır. Geri kalan 25 ülkenin Avrupa Komisyonu’na hedef gösterilen % 25’lik orana ancak 2010 yılında ulaşmaları beklenmektedir (2008-1;8). Buna göre ülkemizde kadınların bilime, gelişmiş ülkelerdeki kadınlara göre daha yüksek oranda katıldıkları rahatlıkla söylenebilir. Ancak göz ardı edilmemesi gereken bir husus, evrensel kriterlerin saptanmasında bir standart oluşturulma gerekliliğidir.

Ülkemizde yüksek öğrenimle ilgili istatistiklerin YÖK tarafından büyük bir titizlikle tutulmasının, ne denli önemli ve memnun edici olduğu açıktır. Ancak bu da, YÖK’ün kuruluş tarihi olan 1983 yılından sonrası için mevcuttur. Türkiye İstatistik Kurumu verileri de ayrıntılı olmasa da gerekli bilgileri içermektedir.

Grafik.1 Yükseköğretim Kurumlarında Kadın Öğretim Elemanlarının Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK İstatistik Göstergeler 1923-2009, Yükseköğretim Kurumlarında; Okul ve Cinsiyetlerine Göre Öğretim Elemanı, Öğrenci ve Diploma Alanların Sayısı.

Kadın akademisyenlerin oranı, Cumhuriyet'in kurulduğu yıl sıfır iken, doğrusal bir artışla 2009 yılında % 41'e ulaşmıştır. Bu tabloda dikkat çekici olan, Cumhuriyet'in ilk 10 yılında % 0'dan %7.14'ye çıkan kadın akademisyen oranındaki artışın, 1933 Üniversite Reformundan sonra, 1933-1944 yılları arasında zirveye ulaşmış olmasıdır (Bk. Grafik.1).

Cumhuriyet'le birlikte kadının bilimde daha çok yer alabilmesinin nedeni ve bu konuda uygulanan politikaların sonucunu belirleyen bir çalışma, durumu şöyle özetlemektedir:

“Cumhuriyet ideolojisini oluşturma sürecinde, ülkenin geliştirilmesi ve dönüştürülmesinde kadın-erkek tüm ulusun yan yana çalışması hedeflendiğinden, kadın eğitime azami önem verilmiştir. Okullar açılması ve kızların okuması için gösterilen özenin sonuçları birkaç yıl sonra meyvesini vermiş, 1937-1938 öğretim döneminde, kız öğrencilerin sayısı ortaokullarda Cumhuriyetin ilk yılındakinin 15 katına, liselerde 12 katına çıkmıştır (Sakaoğlu, 2003; 209)”.

İlerleyen yıllarda kaydedilen aşamayı da Remziye Hisar'ın şu sözleri açıkça göstermektedir:

“Mütareke yılları, biz kadınların meslek seçiminde fazla şanslı olmadığı yıllardı. Bizim kuşağın okuma tutkusu, tarihimizin bu mücadeleli günleri bilindiğinde anlaşılabilir ancak. Kadınların sadece öğretmenlik yapabildiği gençlik günlerime dönüp baktığımda ne çok yol aldığımızı daha iyi görüyorum (Oralalp, 1995; 63)”.

Kadın ve bilimle ilgili neredeyse tüm makalelerde kendisine atıf yapılan Feride Acar'ın, kadınların akademik çevredeki bulunuşları ve alanlara göre dağılımları ile ilgili tespitleri şöyledir:

“Kadınlar prestijli ve ödüllerin yüksek olduğu alanlarda sayıları az iken koruyucu ve teşvik edici kamu politikalarından ve destekleyici sayılabilecek kültürel değerlerden, yararlanabilseler de, bu tür politika ve değerlerin kurumsallaşmadığı toplumsal ortamlarda, varlıkları büyüdükçe cinsiyete dayalı engelleme ve ayırıcı uygulamalarla giderek artan boyutlarda karşılaşmaktadırlar.

Sağlık bilimleri ve hukuk gibi alanların içyapılarına ve alt dalları arasındaki dağılımlara bakıldığında ülkemizde rekabetin yoğun, ödüllerin yüksek olduğu bu alanlarda kız-erkek öğrenci dağılımlarında kızlar aleyhine bariz şekilde artan eşitsizlikleri saptamak mümkündür. Örneğin sağlık bilimlerinde kızların hemşirelikteki yoğunluğu, ya da tıpta ihtisas alanları itibariyle “kadına uygun” diye nitelenecek alanlarda (pediatri gibi) fazla, buna karşın çok defa daha prestijli ve kazançlı olan alanlarda (cerrahi gibi) görece az bulunmaları, ya da yüksek oranda kadın doktorun “jinekoloji” ihtisası yapmasına karşın kadın araştırma görevlilerinin görece azlığı engelleyici cinsiyetçi tutumlarının varlığının belirtileridir” (Acar, 1996; 204).

Kanımcı kadınların bir alanda var olup olmadıkları kadar önemli olan husus bu varlığın niteliğidir. Kadınların yüksek öğrenim kurumlarında “uzman”, “okutman” gibi kariyer niteliği kısıtlı, önu kapalı unvan kademelerinde yığılma göstermeleri ki, ülkemizde “uzman”ların % 43’ü, okutmanların % 54,4’ü kadındır” (Acar, 1996; 206).”

Kadın akademisyenlerin dağılımı ile ilgili genel çerçevenin daha iyi anlaşılabilmesi için, bugüne kadar yapılan araştırmalar çok önemlidir ve bu araştırmaları yapanlarca ileri sürülen fikirler de dikkate alınarak, bir ön çerçeve ve hareket noktası olarak kabul edilmelidir. Bununla birlikte, ilerleyen yıllarda geçirilen yapısal ve sosyal değişimlerin, eğitime yansımaları sonucunda, yapılan tespitlerin yerinde ve hâlen geçerli olup olmadığının irdelenmesi gereklidir. Bu nedenle son dağılımların incelenmesi ve resme daha yakından bakılabilmesi amacıyla örnek seçilen üniversitelerde çalışan akademisyenlerle ilgili veriler dikkate alınarak ayrıntılandırılması uygundur. Eskişehir Üniversiteleri, bünyelerinde tüm bölümleri barındırmalarının yanında, buldukları konum itibariyle hem doğu, hem de batı üniversitelerinin özelliklerini taşıdıkları ve evreni en iyi temsil edebilecekleri için örnek alınabilir.

2008-2009 öğrenim yılı itibariyle bölümlere göre yapılan değerlendirmeler şöyledir (2009-4;3-18):

Eczacılık Fakülteleri, %55'lik mezun olan kız öğrenci ve %73'lük kadın öğretim elemanı oranı ile kadınların oranının en yüksek olduğu alandır.

Bunu, hem kız öğrenci, hem de öğretim elemanı oranı % 61 olan ve öğretim elemanı oranı açısından ikinci sırada yer alan Mimarlık Fakülteleri izlemektedir.

Mimarlık alanının tercihiyle ilgili olarak bir araştırmacının tespiti şöyledir:

“İlk kuşak kadın mimarların, mimarlık mesleğini seçme nedenlerinin başında aile kökenlerinin ileri sürülmesi oldukça ilginçtir. Bu çerçevede, kendileri için gurur kaynağı olan saraya veya bazı beyliklere uzanan aile kökenleri ile asker ve mühendis olan akrabaların varlığı sıklıkla vurgulanmaktadır. Ailesinde ressam, şair, vb. sanatçı yakınları bulunanlar, mimarlık mesleğinin bir sanat dalı, diğer taraftan mühendis, asker, vb. akrabaları bulunanlar mimarlığın bir mühendislik dalı olması nedeniyle bu mesleği tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Özgüven, 2005; 48)”.

Kadınların ağırlıklı olarak işgal ettikleri ilk iki sıradaki mesleğin, esnek çalışma saatlerini mümkün kılması ve kendilerinin işvereni olma ayrıcalığını sağlayabilmesi dikkat edilmesi gereken bir husustur. Kadınlar, mesleklerini seçerken toplumsal cinsiyetin kendilerine yüklediği ağır sorumlulukları dikkate alıp, kendilerine zaman yaratmak istiyor olabilirler. Bunun bir diğer nedeni, erkek egemen çalışma ortamlarından kaçıyor olmaları da olabilir.

Üçüncü sırada %71'lik mezun öğrenci oranı ile öğrenci oranı Eczacıliktan yüksek olan, ancak %52'lik öğretim elemanı oranı ile öğretim elemanı oranı Eczacılık ve Mimarlıktan sonra gelen Edebiyat Fakülteleri bulunmaktadır.

Dişçilik Fakültelerindeki mezun öğrenci oranı %55 ve öğretim elemanı oranı %52'dir.

Fen Fakülteleri, %55'lik mezun olan kız öğrenci ve %51'lik öğretim elemanı oranı ile beşinci sırada yer almaktadır.

Dil-Tarih Fakülteleri, %67'lik mezun olan kız öğrenci ve %50'lik öğretim elemanı oranı ile Fen Fakültelerini izlemektedir. Bu, kadınların dil alanında çok buldukları hakkındaki yaygın kanının değişmesine yol açabilecek bir sıradır. Ayrıca dil konusu, değerlendirmeler yapılırken en sorunlu alanlardan biri olarak görülmektedir. Genel değerlendirmelere dayanarak yapılan varsayımların doğruluğu irdelenip, örnek alınan Anadolu Üniversitesinin personel dağılımına yakından bakıldığında, uzun yıllar geçerliliğini korumuş gibi görünen bir varsayım, hiç de gerçekçi görünmemektedir. Bu varsayım, yukarıda da verilen, Feride Acar'ın ileri sürdüğü ve yıllarca sayısız atıf almış olan makalesinde belirttiği, kadınların nicelik

olarak yüksek oldukları dil alanında, nitelik olarak varlık gösteremedikleridir. Acar, kadınların profesörden, yardımcı doçente uzanan üst akademik statülerde az bulduklarını belirtmekte ve alt akademik statü olarak kabul edilen okutmanlık gibi alanlarda yoğunlaştıklarını ileri sürmektedir. Bu durumun, kadınların önlerine çıkarılan engellerden kaynaklandığını ima etmektedir. Ona atıf yapan bir başka akademisyen de okutmanlığı “yardımcı kadınısı bir statü” olarak tanımlamıştır (Köse, 1998;396). Bir konuda yargıya varmak için soruna belirli bir açıdan bakmak yanılığara yol açabilmektedir. İstatistiksel değerlendirmeler yapılırken kadınların dil alanında eğitim almayı tercih ettikleri gerçeği göz ardı edilmemelidir. Örneğin bütün hekimler, ya da mühendisler akademisyen olmamaktadır, çünkü asıl çalışma alanları üniversiteler dışındaki sağlık kurumları ve kamu sektörü, ya da özel sektördür. Böylece alt akademik statü olarak tanımlanan kadrolarda bulunmamaktadırlar. Oysa dil alanında eğitim alanların en yoğun olarak istihdam edildikleri yer, orta dereceli öğretim kurumlarından sonra üniversitelerdir. Bir üniversitede okutman olarak görev alanlar, daha başlangıçta akademik statülerinin değişmeyeceği gerçeğini kabul ederek göreve başlamaktadırlar. Yoksa ilerlemeleri kadın oldukları için engellenmemektedir. Ayrıca işsizliğin boyutlarının her geçen gün arttığı bir ortamda erkeklerin, önu kapalı diye bir görevi kabul etmemeleri de çok akla yakın gelmemektedir. Akademik statülerine göre kadınların durumları hakkında daha ayrıntılı çalışmaların yapılması ve konunun çok yönlü olarak ele alınması gereklidir. Anadolu Üniversitesinin tüm okutman kadroları incelendiğinde Beden Eğitimi ve Sivil Havacılık Yüksek Okulu okutman kadrolarının % 60'ından fazlasını erkeklerin işgal ettikleri görülmektedir. Bazı alanlar kadınların, bazıları erkeklerin yoğunlukla tercih ettikleri alanlardadır ve bunlarla ilgili iş bulma şansı üniversitelerde daha yüksek olabilmektedir.

Güzel Sanatlar Fakültelerinin mezun öğrenci oranı %56 ve öğretim elemanı oranı %47'dir. Kadınların, estetik anlayışlarına ve yaratma güdülerine hitap eden bu bölümlerde yoğun olarak bulunmaları da doğal görünmektedir.

İktisat Fakültelerinin mezun öğrenci oranı %34 ve öğretim elemanı oranı %45'dir.

Siyasal Bilgiler Fakültelerinin mezun öğrenci oranı %40 ve öğretim elemanı oranı %42'dir.

Tıp Fakültelerinin mezun öğrenci oranı %43 ve öğretim elemanı oranı %41'dir. Kadının statüsü ile ilgili en çok çalışma yapılan Tıp alanında, disiplinin içinde bulunanların çalışmalarına göre, alanın seçiliş nedeni ve sorunları şöyledir:

“Doktorlar, tıp mesleğini, prestijli, hem kazanç, hem iş bulma açısından ekonomik olarak avantajlı oluşu ve insani yönü nedeniyle seçmektedirler” (2000;109).

ATO Yönetim Kurulu üyesi Dr. Figen Şahbaz, odalarına kayıtlı 12.133 hekimden %33'ünün kadın olduğunu ve dermatologların %68'inin, anesteziistlerin %58'inin kadın hekimler olduğunu belirtmiştir. Bu alanların tercih nedenini, diğer alanlardan biraz daha rahat, nöbeti olmayan dallar olmaları nedeniyle, bu branşlarda çalışanların daha az yorulmalarına ve ev işlerine vakit ayırmaya olanak sağlamasına bağlamıştır (Ergüzelöglü, 2007).

Profesör olduğu 1982 yılına kadar, bölümünde hiç kadın profesörün bulunmadığını belirten jinekolog Prof. Dr. Sevim Dinçer Cengiz, bu durumu, karar mekanizmasında yer alan erkeklerin, kadınların daha yakın hissettikleri için hemcinslerini tercih edecekleri endişesiyle engellemelerine bağlamıştır (Cengiz; 2004).

Tıbbi Etik alanındaki araştırmalar da, kadınlara özellikle belli uzmanlık dallarının uygun görülmesi olduğunu ve erkeklerin dominant oldukları uzmanlık alanlarında desteklenmediklerini, cerrahi bilimlerin hem kadroları, hem de değer sistemleri bakımından erkek egemen bir alan olduğunu ortaya koymaktadır (Çobanoğlu-Aydoğdu, 2004;228).

Kadın hekimlerin, alan seçme konusundaki büyük sorunlarının, Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS)'nın yürürlüğe konulmuş olması ile çözüldüğünü düşünen hekimler var olduğu gibi (Ergüzelöglü, 2007), bu düşüncenin doğru olmadığını savunanlar da bulunmaktadır:

“Uzmanlık alanına girişte her ne kadar TUS, ayrımcılığı bir dereceye kadar önleyip kadına ve erkeğe eşit şans sağlıyor gibi görünse de, kadınlar aleyhine belirgin bir cins ayrımı vardır. Kadınların tüm branşlarda erkekler kadar başarılı olabileceği düşünülse dahi, bazı uzmanlık alanları (ortopedi, cerrahi, üroloji, nöroşirürji) kadına uygun görülmemektedir. Bu nedenle kız öğrenciler TUS öncesi seçim konusunda profesörleri tarafından ayrımcı bir görüşle yönlendirilmektedirler. Bazen engellemelere rağmen sınavı kazanıp uzmanlık eğitimi alanlar ise, akademik kariyer yapmak istediklerinde zorluklarla karşılaşmaktadırlar” (2000; 112).

Özellikle sağlık alanında cinsiyetçi tutumlar nedeniyle kadınların bazı alanlarda çalışma şanslarının olmayışı savı, yakın zamana kadar geçerliğini sürdürmüştü de, günümüzde özellikle TUS sınavı nedeniyle bu durumun değişmiş olduğu -tümüyle değişmediğine dair görüşler bulunmakla birlikte- gözlemlenmiştir. Örnek olarak alınan ESOGÜ Tıp Fakültesi Ortopedi ve Travmatoloji Bölümünde hiç kadın öğretim elemanı bulunmamaktadır. Buna karşılık Genel Cerrahi Bölümünde 27 akademisyenin 2'sinin, Kadın Hastalıkları ve Doğum Bölümünde 20 akademisyenin 6'sının kadın olduğu, kadın akademisyenlerin tümünün TUS sınavı sonrası göreve geldikleri tespit edilmiş, araştırma görevlisi olan bu gençler, kendilerinin örnek alacakları bir hemcinslerinin bulunmayışından yakınmışlardır.

Eğitim Fakültelerinin mezun öğrenci oranı %57 ve öğretim elemanı oranı %41'dir. Bir kadın mesleği olarak nitelenen öğretmenlik eğitiminin verildiği fakültelerin akademik kadrolarında, kadınların görece az yer alışı araştırılması gereken bir durumdur.

Fen-Edebiyat Fakültelerinin mezun öğrenci oranı %55 ve öğretim elemanı oranı %38'dir.

Hukuk Fakültelerinin mezun öğrenci oranı %50 ve öğretim elemanı oranı %37'dir.

Mühendislik Mimarlık Fakültelerinin mezun öğrenci oranı %27 ve öğretim elemanı oranı %32'dir. Yani, dünyada kadınların en az buldukları Mühendislik alanında, Türk kadınları dünya ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. 2005 yılında uluslararası bir sempozyum için yapılan alan çalışması, ülkemizde kadın mühendisler hakkında ayrıntılı olarak yapılan, neredeyse ilk çalışmadır. (Daha önce ODTÜ Kadın Araştırmaları Merkezinde yapılmış olan bir lisansüstü çalışması mevcutsa da, meslek dışından biri tarafından gerçekleştirildiğinden çok sınırlı alana ulaşmış, ama yol açıcı olmuştur.) Gemi inşa mühendisliği gibi en yeni mühendislik alanlarında çalışan mühendisleri de kapsayan ve çalışmanın dayandırıldığı ankette, mesleği neden seçtikleri konulu soruya, özel sektörde çalışanların %41'i, üniversite ve devlet sektöründe çalışanların %33'ü "yeteneklerine uygun olduğu için" cevabını verirken, üniversitelerde çalışanların %33'ü, kamuda çalışanların %6'sı ve özel sektörde çalışanların %29'u, "saygın olduğu için" cevabını vermişlerdir (Naymansoy-Öztürkcan, 2005; 452). Bu durum, Türk kadınının mesleğini gittikçe artan bir oranda yeteneklerini ve koşulları göz önünde bulundurarak ve zorlukların üstesinden gelme kararlılığıyla seçtiğine bir işarettir. Türk kadını artık mühendislik alanında vardır ve varlığını pekiştirmeye kararlıdır.

Veterinerlik Fakülteleri, %15'lik mezun öğrenci ve %28'lik öğretim elemanı oranı ile kadın akademisyenlerin en az bulunduğu alandır.

İlahiyat Fakülteleri ise %63'lük mezun öğrenci oranı ve %05 öğretim elemanı oranı ile kadınların akademisyen kadrolarda neredeyse hiç bulunmadığı bir alandır.

Bazı akademik alanlardaki istatistiklerin zaman içinde farklılık gösterdikleri açıkça görülmektedir. Genel olarak ele alındığında, Sağlık Bilimleri ile Dil ve Edebiyat Alanları kadın akademisyenlerin, sayısal olarak en yüksek bulunduğu alanlardandır. Bu sonuç daha önceki araştırma bulguları ile tutarlık göstermekle birlikte, Dil ve Edebiyat tercihlerinde gerileme gözlenmektedir.

Sınıflama yapma zorlukları dikkate alındığında da bazı sorunlar olduğu görülmektedir. Örneğin, Sağlık Bilimleri içinde olduğu düşünülen veterinerlik alanında kadın akademisyenlerin varlığının hissedilmediği daha önceki çalışmalarda

da belirtilmiştir (Köse, 1998; 395). Yine birlikte mütalaa edilen, Mühendislik ve Mimarlık alanlarına ayrı ayrı bakıldığında kadın akademisyen oranlarının en yüksek ve en düşük olduğu alanlardan olduğu görülmektedir. Mühendislik eğitimi veren ilk üniversite olan İTÜ'den ilk mezun olanların mimar-mühendis unvanı almalarına karşın, günümüzde mimarlık alanının sanatla ilgili bölümler arasında sayılması görüşü bulunmaktadır.

Bilim kadınlarının başarılı olup, katkı verdikleri alanların tespiti için TÜBİTAK ve TÜBA Ödüllerini alanların dağılımı incelendiğinde (bk. Tablo: 2,3) en çok varlık gösterdikleri alanlar şöyle belirlenebilir:

TÜBİTAK tarafından verilen Bilim Ödüllerinden, Biyolojik Bilimler alanında verilenlerin üçte birini ve Sağlık Bilimleri alanında verilenlerin beşte birini kadın akademisyenler almıştır. Astronomi ve Uzay Bilimleri alanında bugüne kadar verilen tek ödül de, bir kadın akademisyen almıştır. Hizmet Ödüllerinin ancak % 8'ini kadınların almış olması ise hayli düşündürücüdür. Teşvik Ödüllerinde yarıya yakın oranla Biyolojik Bilimler önde gelmekte, bunu dörtte bir oranla Kimya ve beşte bir oranıyla Sağlık Bilimleri izlemektedir. Sayısal olarak en çok teşvik ödülü Sağlık Bilimleri alanındadır.

TÜBA tarafından, yönetim, organizasyon ve işletme gibi yeni sayılabilecek branşlarda verilen ödüllerin tümünü, Psikoloji alanında verilen ödüllerin yarıdan fazlasını kadınlar almıştır. Özellikle psikoloji alanında, ödül alanların birlikte çalışan gruptan olması nedeniyle, bir ekolleşmeden söz etmek olasıdır. Arkeoloji de yaklaşık üçte birlik bir oranla kadınların varlık gösterdiği bir disiplindir.

Türk kadın akademisyenlerin, geçmişi en eski olan bilim alanlarında varlık gösterdikleri gibi, yeni oluşan alanlarda da söz sahibi oldukları, aldıkları ödüllerden de anlaşılmaktadır.

Tablo.2 TÜBİTAK ÖDÜLLERİ (2007 itibarıyla)

BİLİM DALI	BİLİM		HİZMET		TEŞVİK		TOPLAM	
	Toplam	Kadın	Toplam	Kadın	Toplam	Kadın	Toplam	Kadın
Astronomi ve Uzay Bil.	1	1			3	-		
Biyolojik Bilimler	9	3	1		7	3		
Fizik	23	1			59	1	2	
Kimya	17	1	2		28	7		
Matematik	10	-			18	2		
Mühendislik Bilimleri	37	1			111	16	14	
Sağlık Bilimler	34	7	4		96	23	24	
Su Ürünleri					1	-		
Tarım ve Ormancılık	3	-			13	-		
Veteriner ve Hayvancılık	1	-			8	-		
Yer Bilimleri	4	-			12	-		
Genel Toplam	139	14	10	7	356	52	15	73

Kaynak:TÜBİTAK

BİLİM DALI	BİLİM						HİZMET						TEŞVİK						TOPLAM					
	Toplam		Kadın		%		Toplam		Kadın		%		Toplam		Kadın		%		Toplam		Kadın		%	
Arkeoloji							1	-					2	1					3	1				
Dilbilim							1	-											1	-				
Eğitim Bilimleri							1	-					1	-					1	-				
Ekonomi																								
Felsefe							5	1											5	1				
Hukuk							1	-											1	-				
İktisat	2	-					1	-					13	3					16	3				
İngiliz Dili ve Edebiyatı							1	-											1	-				
İşletme													2	2					2	2				
Kamu Hukuku							1	-											1	-				
Kültür Tarihi							1	-											1	-				
Medeni Hukuk							1	-											1	-				
Psikoloji	1	1					2	1					2	1					5	3				
Sanat Tarihi							1	-											1	-				
Siyaset Bilimi							2	-											2	-				
Sosyoloji													1	-					1	-				
Şehircilik	1	1																	1	1				
T.C. Tarihi							1	-											1	-				
Tarih	3	1					1	-					1	-					5	1				
Türk Dili ve Edebiyatı	1	-					2	-											3	-				
Türk Folk. ve Halk Ed.	1	-																	1	-				
Uluslararası İlişkiler													1	1					1	1				
Yönetim Organizasyon													1	1					1	1				
Yunan Dili ve Edebiyatı							1	-											1	-				
Genel Toplam	9	3					24	2				24	9					57	14				26	

Kaynak: TUBA

V. SEÇKİN TÜRK BİLİM KADINLARI

Sağlık Bilimleri alanında ilk Türk kadın hekim, Almanya'dan mezun olan Safiye Ali (1891-1952)'dir. Ülkemizde tıp eğitimi yapan ve bu hakkı alabilmek için çok ciddi emek veren ilk kadın hekimler de Müfide Küley ile Hatice Bodur'dur. Onların izinden gelen pek çok kadın hekim, yurt dışında bulunup araştırmalar yapmış, çeşitli ödüller almış ve yeni bölümler ya da kurumların oluşturulmasında öncü roller üstlenmişlerdir. Sağlık Bilimleri alanında katkı vermiş en önemli bilim kadınları şunlardır:

Müfide Küley (1899-1995), İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesinde başladığı öğrenimini Tıp Fakültesinde sürdürebilmek için defalarca Darülfünun Emini (rektörü) Dr. Besim Ömer Paşa'ya dilekçe vermiş, uzun mücadelelerden sonra Tıp tahsili yapmayı başarmıştır. Tıp alanında akademik kariyer yapan ilk Türk kadınıdır. 1937 yılında "Zehirlenmeler" adlı bir el kitabı yazmış ve bu kitap üç baskı yapmıştır. Üçüncü baskı, "İç hastalıkları Ders Kitabı" adlı seri bir eserin zehirlenmeler bölümünü oluşturmuştur (Diñç-Etker, 1998;73). Prof. Dr. Neşet Ömer Beyin asistanı olarak dâhiliye bölümünde çalışmaya başlamış, 1936 yılında Haydarpaşa Numune Hastanesi açıldıktan sonra bu hastanede, Dâhiliye Mütchassısı Prof. Dr. Tevfik Sağlam'ın muavinliğini yapmıştır. 1940'lı yılların başında hocası, ona diyet kitabı yazmasını önermiş ve kitabın içermesi gereken bölümleri de belirtmiştir. 1942 yılında basılmış ve sonra iki baskısı daha yapılmış olan bu kitap, diyetle tedavi gerektiren iç hastalıklarına dair bilgi vermekte, bu hastalıklara ait diyetlerde Türk yemeklerinin tarifini ve her yemekte kullanılan yiyecek maddelerinin vereceği kalori miktarlarını gösteren cetvelleri içermektedir. Üniversitede çalıştığı süre içinde idari görevlerde bulunmuş, birçok baskısı yapılan beş kitap yazmış olan Küley'in tıp alanına katkıları meslektaşlarınca daha ayrıntılı olarak belirtilebilir. Ancak kesin olan, onun kadınların tıp tahsili yapmaları için yolun açılmasında gösterdiği kararlı çabası ve bu konudaki katkısıdır. Akademik yaşamda yer alan ilk kadınlardan ve yeni bir bölümün kurulmasındaki öncülerden biri olmuştur.

Hatice Bodur (1902-1993), 1923 yılında İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi Kimya Şubesini "pekiyi" derece ile bitirmiştir. Kimyager göreviyle girdiği Darphane Kimyahânesinde 1929 yılına kadar çalıştıktan sonra, aynı yıl Fen Fakültesi Fizik-Kimya-Biyoloji bölümünde asistan olmuş ve 1931 yılında Tıp Fakültesine kaydolmuş ve 1936 tarihinde "pekiyi" derece ile mezun olmuştur. 1940 yılında Biyokimya dalında, 1943 yılında Kulak Burun Boğaz dalında ihtisaslarını tamamlamıştır. 1943 yılında İstanbul Üniversitesi tarafından Leipzig Üniversitesi Fizyolojik Kimya Enstitüsüne gönderilmiş ve orada Prof. Dr. Karl Thomas'ın yanında dallanmış yağ asitleri üzerinde çalışmıştır. 1945 yılında savaş nedeniyle orada bulunan diğer öğrencilerle birlikte İsviçre'ye gönderilmiş, orada Züriç Üniversitesi Fizyolojik Kimya Enstitüsünde Prof. Bernhard'ın yanında, deuterium izotopu ile E vitamini ve fenil alkil yağ asitleri hakkında çalışmalar yapmıştır. 1954 yılında Profesörler Kurulu kararı ile protein ve elektroforez üzerindeki yenilikleri

öğrenmek üzere İsviçre'ye gönderilmiştir. Basel'de Fizyolojik Kimya Enstitüsünde yine Prof. Bernhard'ın yanında C izotopları ve oksalik asit üzerinde, daha sonra Cenevre'de Fizyolojik Kimya Enstitüsünde Prof. Favager'in yanında C izotopları ile glukoz metabolizması ve yağ asitleri üzerinde çalışma yapmıştır. Çok iyi derecede Almanca, Fransızca ve İngilizce bilen Bodur'un yerli ve yabancı dergilerde yayınlanmış özellikle lipid metabolizması ve plikoproteinler ile ilgili çok sayıda makalesi bulunmaktadır (Burçak, 1998;100). 1967 yılında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi açıldığında, 73 kişilik öğretim kadrosunda yer alan 4 kadından biri olmuştur. Türkçe, Almanca ve Fransızca dillerinde 36 adet araştırması yayınlanmıştır.

Kâmile Şevki Mutlu (1906-1987), İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesinden 1930 yılında mezun olduktan sonra, aynı fakültede asistan olarak göreve başlamıştır. 1945 yılında Ankara Tıp Fakültesi açıldığında ilk dersi veren hoca olduğu gibi, ülkemizin ilk kadın patologudur. 1954 yılında Türkiye'nin ilk elektron mikroskobu laboratuvarı, onun yönetimindeki Ankara Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Kürsüsünde açılmıştır. Berlin'de yaptığı çalışmalarda Chromaffine hücrelerinin verifikasyonu için geliştirdiği metot, "Şevki Tekniği" veya "Şevki Metodu" adıyla anılmaktadır. Mesleğinde gösterdiği titizliği ve duyarlılığı toplumsal sorumluluğu konusunda da göstermiştir. Atatürk'ün naaşı Etnografya Müzesinden Anıtkabir'e nakledilirken tahnit görevini yerine getirerek tarihi ve ulusal bir hizmette bulunmuştur.

Fatma Perihan Çambel (1909-1987), 1934 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirmiş 1936 yılında patoloji uzmanı olmuştur. 1938 yılında Vakıf Gureba Hastanesi Patolojik anatomi şefi iken, Prof. Dr. Hulusi Behçet'in yazdığı "Klinikte ve Pratikte Frengi Teşhisi ve Benzer Deri Hastalıkları" adlı kitabın "Deri Uurlarının Histopatolojisi" adlı bölümünü, Ord. Prof. Dr. S. Oberndorfer ile birlikte yazmıştır. 1947 yılında Türk Kanser Araştırma ve Savaş Kurumunun kuruluşuna öncülük etmiştir. Belçika Devlet Bakanlığında "Altın Madalya", Prens Leopold'dan "Commandeur" unvanı ve "Merië Social de Belgique" nişanını almıştır. Ayrıca 1983 yılında, Amerikan Kanser Kurumu kendisine "Onursal Üyelik Payesi" vermiştir.

Asuman Baytop (1920), İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Eczacı Mektebini bitirdikten sonra, Zürih Üniversitesinden doktora derecesi almıştır. Farmakognozi alanında akademik derece alan ilk Türk kadınıdır (Çubukçu, 1998;341). Emekli olduğu 1987 yılına kadar, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi bünyesinde kurulan Farmasötik Botanik Kürsüsü direktörlüğünü yürütmüştür. Bilim Tarihi ile ilgili araştırmalar yapmış, bunun yanında 1978 yılından itibaren Med-Checklist (Akdeniz Ülkeleri Florası), 1983 yılından itibaren de Atlas Florae Europaeae (Avrupa Florası Atlası) projelerinde ulusal danışmanlık yapmıştır. Türkiye florası üzerinde yoğun çalışmalar sürerken, gelişme durumundaki İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbaryumunun kodu ISTE

olan 60.000 örnekli sayılı herbaryumlardan biri haline gelmesine ciddi katkı vermiştir. Herbaryumun çalışmaları kapsamında 4 tür ve 1 alttürü isimlendirmiş ve bazı türler de adına isimlendirilmiştir.

Ayhan Okçuoğlu Çavdar (1930), Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdikten sonra, aynı üniversitede Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kürsüsünde ihtisas yapmış, daha sonra Fullbright bursu ile Washington Üniversitesinde araştırmacı olarak çalışmıştır. 1961 yılında Amerikan Pediatri Akademisinden Board sertifikası almış, Amerika Birleşik Devletlerindeki çeşitli Pediatrik Onkoloji merkezlerinde misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. 1969 yılında NATO bursu ile Montreal Mc Gill Üniversitesi Hematoloji-Onkoloji Departmanında ziyaretçi profesör olarak çalışmıştır. TÜBA Şeref Üyesi olarak çalışmalarının sürdürmekte olan Çavdar'ın, aldığı sayısız ödülün sonuncusu, 2007 yılında Brüksel'deki Pasteur Enstitüsünde kurulu olan INCTR tarafından, kanser alanındaki katkıları ve özellikle çocuk kanserleri disiplini Türkiye'de kurması nedeniyle verilmiştir. Uluslararası Onkoloji Ödülleri'nden biri olan "Nazlı Gad-el-Mawia Ödülü" adlı bu ödül, sınırlı olanakları olan ülkelerde çalışan ve kanser kontrolünde büyük katkıları bulunan bilim insanlarına verilmektedir. TÜBA kurucu başkanı olan Çavdar, başkanlığı sırasında gerçekleştirdiği sayısız projeye ek olarak, bu kurumda bir gelenek oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapmış, bilim bilançomuzun çıkarılması yönünde gayret göstermiştir.

Türkan Saylan (1935-2009), SSB Lepra Hastanesinin 21 yıl başhekimliğini yapmış ve çalışmaları sayesinde 15 yıl içinde Türkiye'de cüzzam hastalığı tamamen bitmiştir. 2006 yılına kadar Dünya Sağlık Örgütü'nün Lepra konusunda danışmanlığını yapmıştır. Uluslararası Lepra Birliği'nin (ILU) kurucu üyesi ve Avrupa Dermato -Veneroloji Akademisinin ve Uluslararası Lepra Derneğinin de üyesi olmuştur. Tıp dışında eğitim alanındaki çabaları nedeniyle 1986 yılında "Uluslararası Gandhi Ödülü"nü almıştır. Ciddi hastalığına rağmen, ülkemizin kalkınması ve özellikle kızların eğitimleri için çalışmalarını ölünceye kadar aralıksız sürdürmüştür.

Toplumsal Bilimler alanında önemli yeri bulunanlardan ilki olan Halide Edip Adıvar (1884-1964), İstanbul'da doğmuş ve Üsküdar Amerikan Kız Kolejini bitirmiştir. Dönemin tanınmış kişilerinden felsefe, sosyoloji, edebiyat, matematik ve Arapça dersleri almış, 1908'de gazetelerde yazarak kadın hakları konusunda çalışmış, Dârümuallimat ve Kız İdadisinde pedagoji ve tarih öğretmenliği ve Vakıf Kız Okulları müfettişliği yapmıştır. 1918-1919'da İstanbul Edebiyat Fakültesinde Garp Edebiyatı müderrisi olmuştur. Romanlarında önce aşk temasını ve kadın psikolojisini işlemiş, sonra Türkçülük ve milliyetçilik konusunda yazmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar, onun "Sinekli Bakkal" adlı romanını, kendi sanatında olduğu kadar, Cumhuriyetten sonraki gerçekçi roman çizgisinde de görülen önemli dönemeçlerden biri saymıştır (Karaalioglu,1982: 56). 1943 yılında "CHP Roman

Armağanı”nı kazanmış olan ve İngilizce’ye de çevrilen bu roman, dünya basınında geniş yer ve övgü almıştır.

Afet İnan (1908-1985), Bursa Kız Öğretmen Okulunu 1925 yılında bitirmiş, meslek ve durumu ile yakından ilgilenen Atatürk sayesinde, İsviçre'nin Lozan şehrine Fransızca öğrenmeye gönderilmiştir. Daha sonra, İstanbul'da Fransız Kız Lisesi (Notre Dame de Sion)'nde öğrenimini sürdürmüştür. Gazi Döneminin dış politikasının ve Kemalist Tarih Görüşünün temellendirilmesi için yapılan çalışmalarda yer alan tek kadındır. Türk Tarihi ile Türkiye Tarihini ve bunlarla ilgili konuları incelemek ve elde edilen sonuçları her türlü yolla yaymak amacıyla kurulan Türk Tarih Kurumunun kuruluş çalışmalarında yer almış ve orada uzun yıllar asbaşkanlık yapmıştır.

Behice Boran (1910-1987), Fransız okulunda başladığı öğrenimini Arnavutköy Amerikan Kız Kolejinde sürdürmüş ve o zamanki İstanbul Darülfünununda felsefe eğitimi görmüştür. Amerikalı bir hocasının aracılığı ile Michigan Üniversitesinde sosyoloji doktorasını yapmak üzere gitmiş, 1939'da yurda dönmüş ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine doçent olarak atanmıştır. Meslektaşlarından Aytül Kasapoğlu'na göre, henüz sosyolojinin “pozitif bilim midir, değil midir” konusu tartışılırken tavrını, sosyolojinin pozitif bir bilim olduğu yönünde koyması nedeniyle, muhtemelen pozitivist bir yaklaşıma yakındır.

Jale İnan (1914-2001) Alexander von Humboldt Vakfı bursu ile Almanya'da Berlin Üniversitesi Arkeoloji Bölümünde eğitim görmüştür. Meslek yaşamı süresince üç kez “The Institute for Advanced Study”ye konuk üye olarak davet edilmiş ve orada çalışmalarda bulunmuştur. Side müzesinin kurulmasını sağlamış, yaptığı kazılarla yöre halkının gelir düzeyinin yükselmesine katkıda bulunmuştur.

Halet Çambel (1916), üniversite eğitimini Fransa Hükümetinin bursu ile Sorbon'da tamamlamıştır. 1958 yılında Karatepe'de oluşturduğu ve sonradan Milli Park olan -kendi türünde ilk- açık hava müzesi onun çabalarıyla, açılmıştır. 1976 yılında günümüz arkeoloji çalışmalarının ayrılmaz bir parçasını oluşturan arkeometri yöntemlerinin ülkemizde de uygulanmasını sağlamak amacıyla, Çukurova, Hacettepe, İstanbul, Boğaziçi Üniversiteleri ile İTÜ ve ODTÜ'nün katılımıyla TÜBİTAK'a bağlı bir Arkeometri Ünitesi kurulmasına katkı vermiştir.

Bedia Akarsu (1921), İstanbul'da doğmuş, İstiklal Lisesini bitirdikten sonra, 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun olmuştur. Türk Dil Kurumunun yönetiminde görev almış ve “Felsefe Terimleri Sözlüğü”nü hazırlayarak, Türk felsefe dilinin gelişmesine katkı vermiştir.

İoanna Kuçuradi (1936), İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünü bitirmiş, 1969'da Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümünü kurmuş ve 2003 yılında emekli oluncaya kadar Bölümün Başkanlığını yapmış, Türkiye Felsefe Kurumunun kuruluşunda önemli görevler üstlenmiştir. Dünyanın en büyük ve kapsamlı felsefe örgütü olan FISP (Fédération Internationale des Sociétés de Philosophie)'in uzun yıllar yönetiminde bulunmuş, Genel Sekreterliği daha önce başka örneği görülmemiş biçimde ikinci kez uzatılmış ve daha sonra da genel başkanlığına seçilen ilk kadın olmuştur. 1996 yılında "Uluslararası Goethe Madalyası"nı almıştır.

Nermin Abadan Unat (1921), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra, öğrenimini Fullbright bursu ile gittiği Amerika'da Minnesota Üniversitesinde sürdürmüştür. Ankara Üniversitesinde "Siyasal Davranış" kürsüsünü kurmuş olan Unat, 1967-1970 yılları arasında Uluslararası Siyaset Derneği ikinci başkanlığını yürütmüş ve 1978 yılında göçmen işçiler konusunda gerçekleştirdiği çalışmalar nedeniyle Alman Hükümeti tarafından "Yüksek Liyakat" nişanı ile ödüllendirilmiştir.

Ayşe Muhibbe Darga (1921), Erenköy Kız Lisesini bitirdikten sonra 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünden mezun olmuştur. 1964 yılında Alexander von Humboldt Vakfı İlmî Araştırma bursunu kazanarak, Marburg (Almanya)'da araştırma çalışmaları yapmıştır. 1975 yılında Türk Tarih Kurumu üyeliğine seçilmiş, 1980 yılında İtalya, Batı Almanya ve Fransa'daki ilgili üniversitelerde bilimsel araştırmalar yapmıştır. 1985 yılında İtalya'da çalışmalarda bulunmuş ve Stuttgart'daki Tarihî Bilimler Kongresine Alman Hükümetinin davetlisi olarak katılmıştır. Onun yine kendi ifadesiyle, bilime yaptığı katkı yanında, eğitimci olarak en belirgin özelliği, bulduğu parçaları öğrencilerine ayrıntıları ile açıklamasıdır.

Çiğdem Kağıtçıbaşı (1940), Amerikan Kız Kolejini bitirdikten sonra, ABD'de Wellesley College'ta sürdürdüğü eğitimini, California Üniversitesinde, "Sosyal Psikoloji" alanında yaptığı doktora çalışması ile tamamlamıştır. 1993 yılında American Psychological Association'ın "Uluslararası Psikolojinin Gelişimine Üstün Katkı Ödülü"nü, 1997 yılında "Wellesley College, Uluslararası Psikolojinin Gelişimine Bilimsel Katkı Başarı Ödülü"nü, 1998 yılında "International Association of Applied Psychology Ödülü"nü almış ve 1998 yılında International Association for Cross-Cultural Psychology onur üyeliğine seçilmiştir. TÜBA kurucu üyesi olan üç kadından biri olduğu gibi, TÜBA'nın üyesi olduğu Uluslararası Sosyal Bilimler Konseyinin (International Social Science Council – ISSC) 16-18 Kasım 2004'te Pekin'de, Çin Bilimler Akademisi ev sahipliğinde yapılan Genel Kurul toplantısı sırasında, iki yıl için ISSC Başkan Yardımcılığına seçilerek, ISSC yönetiminde bu düzeyde görev alan ilk Türk olmuştur.

Genç kuşak toplumsal bilimcilerden, Meltem Müftüler Baç, 2001 yılında Avrupa Komisyonu "Jean Monnet Ders Ödülü"nü, Özlem Onaran, 2004 yılında Austrian Economic Association'ın "Genç Ekonomist Ödülü"nü, Arzu Wasti, 1999

yılında “International Association of Intercultural Relations Doktora Tezi Ödülü” ile 2004 yılında “The Academy of Management, Carolyn Dexter Best International Paper Ödülü”nü, Özlem Öz Özkaracalar, 2003 yılında “European Applied Business Research Conference, En İyi Makale Ödülü”nü almıştır.

Temel Bilimler alanında Nüzhet Gökdoğan (1910-2003), liseyi bitirdikten sonra, Milli Eğitim Bakanlığının bursla yurt dışına öğrenime göndermek üzere açtığı yarışmayı, matematik ve fizik dalında kazanan sekiz kişiden biri olarak, altı yıl astronomi branşı üzerine Paris ve Lyon’da okumuş ve 1934 yılında Paris Üniversitesinden mezun olmuştur. 1948 yılında Prof. Dr. Cahit Arf, Prof. Dr. Mustafa İnan ve Prof. Dr. Nazım Terzioğlu ile birlikte Türk Matematik Derneğini kurmuştur. 1954 yılında kurulan Türk Astronomi Derneğinin de kurucularından olup, yirmi yıl bu derneğin başkanlığını yürütmüştür. TÜBİTAK Ulusal Gözlemevinin kuruluş çalışmalarını başlatmış, konusuyla ilgili pek çok kitabın çevirilerini yapmıştır.

Paris Pişmiş (1912-2000), İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik ve Klasik Astronomi Bölümünü bitiren ilk kız öğrenci olmuştur. 1937’de kendisine tez konusu olarak verilen “Galaksinin Kinematığı ve Dinamiği” gibi hâlâ çözülemeyen noktaların bulunduğu bir alanda, çok başarılı bulunan bir çalışma yapmıştır. Bu başarısının ardından, hocası Freundlich, ailesi ile görüşerek kızlarını Harvard Rasathanesine burslu olarak yollamaya ikna etmiştir. Yıldız kümeleri üzerine çalışmaları ve keşiflerini yoğun olarak sürdüren Pişkin, Ulusal Astrofizik Gözlemevinin kuruluş çalışmalarında bulunmuştur. 1965 yılında ise en önemli başarısını gerçekleştirmiş ve “PIS” adıyla anılan tam yirmi üç yıldız kümesi keşfetmiştir. Böylece astronomi bilimine yaptığı katkı dünyaca kabul edilmiştir.

Dilhan Ezer Eryurt (1926), Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Yüksek Matematik ve Astronomi Bölümünü bitirmiş ve akademisyen olarak çalışmayı seçmiştir. 1969 yılında, Ay’a ilk iniş için yaptığı başarılı katkılar nedeniyle “NASA Apollo Başarı Ödülü”nü almış, 1969-1973 yılları arasında ABD Goddard Uzay Araştırma Enstitüsünde araştırmacı olarak çalışmalarda bulunmuştur. Bu sırada Enstitüde çalışan tek kadın astronom olmuştur. 1973 yılında tekrar döndüğü ODTÜ’de Astrofizik Anabilim Dalını kurmuştur.

Nuriye Pınar Erdem (1914-2006), Devlet sınavını kazanmış ve Fransa Bordeaux Üniversitesinde tabii bilimler alanında eğitim yaparak Genel Kimya Sertifikası almıştır. Uluslararası kongrelerde bildiriler sunmuş, Paris’te Museum d’histoire Naturelle’de Türkiye Echinidleri (Derisidikenliler) hakkında orijinal incelemeler yapmış ve üç yeni tür bulmuştur. Avrupa Sismoloji Komisyonuna üye seçilerek, 1960 yılına kadar Türkiye Milli Raporlarını hazırlamıştır.

Genç kuşak temel bilimcilerden Ayşe Erzan, 2003 yılında “L’Oreal-UNESCO Uluslararası Bilim ve Kadın Ödülü”nü, Menemşe Kiremitçi Gümüşderelioğlu, 1988 yılında “Avrupa Hayvan Hücre Teknolojisi Genç Bilim İnsanı Ödülü”nü, Talin Budak, 1990 yılında “T.M.Flett Ödülü”nü Kadriye Arzum Erdem Gürsan, 2004 yılında “NATO En İyi Poster Sunum Ödülü”nü almıştır.

Mühendislik ve Mimarlık Bilimleri alanında özellikle son yirmi yılda kadın mühendislerin yurt dışı başarıları dikkat çekmektedir. H.Gonca Coşkun, 1986 yılında ISPRS Eduard Dolazal Award Ödülü”nü, Billur Barshan, 1994 yılında “Nakamuro En İyi Makale Ödülü”nü, Okşan Çetiner Yıldırım, 1996-97 yılları Zonta International Foundation, Amelia Earhart Fellowship Award Ödülü”nü almıştır. Türkan Haliloğlu, 2000 yılında Fransız Bilimler Akademisinin seçtiği en başarılı 50 genç araştırmacıdan biri olmuş, Nalan Kabay, 2001 yılında “Canon Foundation Avrupa Ödülü”nü almıştır. Esin Ergen, FIATECH konsorsiyumu tarafından verilen CETI (Celebration of Engineering&Technology Innovation) Ödülü”nü almıştır. Gülsün Sağlamer, 2006 yılında “Leonardo Da Vinci Madalyası” ile ödüllendirilmiştir.

Selis Önel, mühendislik alanında muhtemelen en çok ödüle sahip olandır. 2003 yılında Amerikan Üniversiteleri ve Kolejlerindeki Öğrenciler arasında “Kim Kimdir Kampus Lideri Ödülü”nü ve “Phi Beta Delta Uluslararası Bilim Adamları Onur Derneği Northeastern Alpha Grubu Ödülü”nü almıştır. 2005 yılında Northeastern Üniversitesinde bir yüksek lisans öğrencisine ilk defa verilen “Olağanüstü Yüksek Lisans Öğrencisi Hizmet Ödülü”nü, 2006 yılında yine aynı Üniversitenin Mühendislik Fakültesinden “Olağanüstü Yardımcı Öğretim Elemanı Başarı Belgesini”ni almış ve başarıları, Northeastern Üniversitesi yıllık dergisinin 2006 yılı sayısında “Bir Başarı Öyküsü” adlı kapak haberine konu olmuştur. Son olarak 2008 yılında TASSA Genç Bilim Adamı Ödülü”nü almıştır.

Mühendislik mesleğini Rice Üniversitesi (ABD)’nde sürdüren Yıldız Bayazıtıoğlu’nun da birkaç ödülü bulunmaktadır. 1997 yılında “Kadın Mühendisler Birliğinin Seçkin Eğitimci Ödülü”nü, 1999 yılında Rice Üniversitesi “Brown Foundation Üstün Eğitimci Ödülü”nü, 2002 yılında “Hershel M. Rich Seçkin Buluş Ödülü”nü almıştır.

VI. SONUÇ

Evrensel raporlara göre değerlendirildiğinde, Türk kadınlarının yükseköğretim düzeyindeki eğitime ulaşma açısından yerinin, iyi bir konumda olmadığı gözlenmektedir. Buna karşılık akademik yaşamdaki varlıklarının en üst düzeyde olması ve kayda değer başarılarla sahip oldukları rahatlıkla söylenebilir. Bu da, eğitim alma şansına sahip olan Türk kadınlarının, bu şansını son derece akılcı bir biçimde değerlendirip, evrensel bilime katkı yapma konusunda iddialı olduklarını ortaya koymaktadır. Eğitime ulaşma oranının artmasıyla sağlanacak olan katkı, ülkenin her alanda kalkınmasına çok önemli hizmetler sağlayacaktır.

Yerel ölçekteki istatistiklere göre, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze uzanan süreçte, Türk kadınlarının bilime katılma oranları belirgin bir artış göstermiştir. Savaş tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadınların çalışma yaşamına girişlerini kolaylaştırıcı bir faktör olmuştur. Savaşın terzilik ve hemşirelik mesleklerine girişlerinde ciddi rol oynaması, böylesine olumsuz olan bir şeyin bile, bazen olumlu sonuçlara yol açabileceğinin göstergesidir. Türk kadınları, her alanda eğitim hakkını Cumhuriyet'in ilanı ile elde etmiş olmalarına rağmen, bazı alanlarda eğitim alabilmeleri için bir geçiş dönemi yaşanmıştır.

Cumhuriyetin birinci nesline mensup olan bilim kadınlarının, sorumluluk bilincinin günümüz insanından çok yüksek olduğu, özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında mesleklerini seçerken ülke ihtiyaçlarını dikkate almış oldukları gözlenmektedir. Bu seçimlerinin nedenini açıkça belirtenlere bir örnek olarak Remziye Hisar verilebilir. O yıllarda ülkemizin fen adamlarına ihtiyacı olduğunu düşündüğünden kimya alanında eğitim yapmayı seçtiğini açıkça ifade etmiştir. Günümüzde ise bilim kadınları, akademisyenliği seçme nedenlerini çoğunlukla araştırmaya ve öğretmeye olan ilgileri ile açıklamaktadırlar. İkinci sırada da akademik bir aileden gelmek, neden olarak gösterilmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim şansı ağırlıklı olarak toplumun üst katmanlarından gelen ailelerin kızları için söz konusu iken, yıllar içinde artan burs olanakları, toplumun her kesiminden kızların istedikleri eğitimi yapma olanağını arttırmıştır. Ödül alan bilim kadınlarının biyografileri incelendiğinde, pek çoğunun, bir yurt dışı burstan yararlandığı ortaya çıkmaktadır. Aslında Türk bilim yaşamına ve evrensel bilime katkıda bulunmuş bilim kadınlarımızın, genellikle burs desteği alarak eğitim yapmış oldukları görülmektedir. En başarılı olanlarının, yine bir bursla veya değişim programı ile yurt dışında bulunup, bir ya da iki yabancı dil bildikleri ve deneyimlerini çalıştıkları üniversitelere taşıdıkları hem biyografileri, hem de bizzat ifadeleri ile anlaşılmaktadır.

Değişen toplumsal koşullar, kadınların meslek seçme özgürlüğünü de arttırmış ve alanlar arası geçişlere neden olmuştur. Tıp eğitimi alma şansına sahip olmadıkları halde bu eğitimi almak isteyenler, öncelikle yakın bir disiplinde eğitim almış, bu arada isteklerini elde etmek için kararlılıkla mücadele etmişler ve daha sonra istedikleri bölüme ya geçiş yapmış, ya da mezun olmuşlarsa, ikinci defa tıp eğitimi yapmışlardır. Bunların örneği olan Tıp alanında akademik kariyer yapan ilk Türk kadını Müfide Küley ve 1967 yılında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi açıldığında, 73 kişilik öğretim kadrosunda yer alan 4 kadından biri olan Hatice Bodur, tıp eğitimi almayı istedikleri halde, önce fen eğitimi yapıp, tıp fakültesine kızların kabulü sağlandıktan sonra tıp eğitimi alabilmişlerdir. Bu ilk kadın hekimler, kadınlara tıp eğitiminin yolunu açmış ve özverili çalışmaları ile rol modeller oluşturmuşlardır.

Kadınların bir alanda eğitim yapmış olmalarının mesleklerini icra etmeleri için yeterli olmadığını, bunun ancak toplumun belirli bir alışma sürecinden

geçmesinden sonra gerçekleştiğini Kâmile Şevki Mutlu'nun şu sözleri ortaya koymaktadır:

“O yıllar kız öğrencilerin tıp fakültesi okuması sorun olmaktan çıkmışsa da mezunları başka sorunlar bekliyordu. İlk kadın doktorlar önemli bir sorunla karşılaştılar. Kendilerine kamusal görevler verilmiyordu. Öğrenciyken üstün yetenekleri ile dikkat çekenlerini bile eylemli asistan kadrosuna almaktan fakülte hocaları çekinmişlerdi (Oralalp, 1995;60).”

Kadın akademisyenlerin oransal olarak en yüksek olduğu alan, Eczacılıktır. Ancak sayısal olarak yığılma sağlık alanında ve bilimde ağırlıklı olarak var oldukları disiplin, aldıkları ödüller açısından değerlendirildiğinde de sağlık bilimleridir. Burada gözden kaçırılmaması gereken bir husus da, temel bilimler, sağlık bilimleri ve mühendislik bilimleri alanında çalışan akademisyenlerin teşvik edilip ödüllendirilmeleri, TÜBİTAK tarafından 1969 yılından beri yapıldığı halde, sosyal bilimler alanında çalışanların TÜBA tarafından ödüllendirilmelerinin 1995 yılından itibaren yapılmakta olduğudur. Başka bir deyişle, sosyal bilimler alanındaki teşvikler 26 yıl geriden gelmektedir. Adı geçen her iki kurumun da, artık tüm bilim dallarında teşvik ve ödüllendirmeye başlamış olması ise, çok memnun edici bir durumdur.

Yıllar içinde ülkenin gelişmişlik düzeyine paralel olarak eğitimin değişen koşulları, kadınlar lehinde bazı değişimlere de yol açmış, onların istedikleri her alana, erkeklerle birlikte eşit koşullarda ulaşmalarını sağlamıştır. Buna verilebilecek en belirgin örnek Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS)'dır. TUS'tan önce jinekoloji gibi alanlara girişte zorluk taşıyan kadınlar, bu sınavla istemeleri halinde kadın hastalıkları uzmanlığını tercih edebilmektedirler.

Arkeoloji gibi kadınlar için son derece zor arazi koşullarında yapılan bir meslekte, önemli rol modellerinin bulunmasının, belki de bu disiplinde en başarılı bilim insanlarının kadınlar olmasına yol açtığını düşündürmekte ve rol model sorunu hakkındaki olasılığı güçlendirmektedir. Atatürk'ün Cumhuriyetin ilk yıllarında kız öğrencileri farklı alanlarda eğitim almak için yönlendirmiş olması dikkate alındığında, bu konunun onun tarafından da önemsenen bir husus olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Cumhuriyetin ilk nesline ait olanların, yalnızca bilimde başarılı olmakla yetinmeyip, ülke kalkınması ve sorunları ile çok daha fazla ilgilendikleri, siyasette yer ve risk almalarından anlaşılmaktadır. Bunlardan Halide Edip Adıvar, yurdumuzun işgâle uğradığı günlerde ünlü Sultanahmet mitingine katılan yaklaşık 200.000 kişiye “Hangi şartlar altında olursa olsun hiçbir kuvvete boyun eğmemeye” (Kurnaz 1997:155) yemin ettirmiş, daha sonra onbaşı rütbesiyle cepheye çalışmış ve buradaki tanıklıklarını eserlerine yansıtmıştır. 1950 yılında DP İzmir milletvekili olmuştur. Behice Boran, 1965 yılında TİP Urfa milletvekili, Nuriye Pınar Erdem, 2 dönem DP İzmir milletvekili seçilmiştir. Ne yazık ki Halide Edip Adıvar yurt dışına

gitmiş, diğer ikisi ise tutuklanarak cezaevinde kalmak zorunda kalmışlardır. Günümüzde ise, kendilerinden önceki meslektaşlarının yaşadığı olumsuzluklar yeni nesil bilim kadınlarını olumsuz etkilemiş gibi görünmektedir.

Pek çok bilim kadını mesleklerini yaparken yaşamın her alanında katkı vermiş, halkla ilişki kurup onların sorunları ile ilgilenmiş, pek çok el becerisini gönüllü olarak öğrenip, insanlara hizmet için kullanmışlardır. Örneğin Jale İnan, fotoğrafçılık yaptığını ve köylü kadınların sağlık sorunları ile ilgilendiğini ve bundan büyük zevk duyduğunu ifade etmiştir.

Bazı bilim kadınlarımız, emekli olduktan sonra bile boş durmayarak, ülke yararına olduğunu düşündükleri etkinliklerini sürdürmüşlerdir. Bedia Akarsu, emekliliğinden sonra Çukurova Üniversitesinde sözleşmeli olarak görev yapmış, aynı şekilde Ayşe Muhibbe Darga, Anadolu Üniversitesinde yüksek lisans dersleri vermiş, hatta ilerleyen yaşına rağmen Şarhöyük kazısını da başlatarak, çok değerli antik buluntuların kaybolmasına engel olmuştur. Ayhan Okçuoğlu Çavdar, TÜBA'da şeref üyesi olarak görev yapmayı sürdürerek, projeler gerçekleştirmeye hâlen devam etmektedir.

Kadınlarının çalışma yaşamına ve akademik yaşama katılmalarının önündeki engellerden birinin, çocuk bakımında desteklenmelerini sağlayacak kreş ve benzeri kurumların azlığı olduğu, ortak bir kanı olarak görülmektedir. Aslında bunun evrensel bir sorun olduğu, konuyla ilgili uluslararası çalışmalarda da ifade edilmektedir.

Kendilerine yöneltilen soruları yanıtlamayı kabul edenlerin bazıları ve etmeyen bir grup, ülkemizde akademisyen kadınların, hatta tüm kadınların sorunu olmadığını düşünmekte, isteyen tüm kadınların eğitim alabileceğini düşünmekte ve belki de kendi korunaklı çevrelerinden diğerlerinin durumlarını değerlendirememektedirler.

Son söz olarak, hem yazılı kaynaklardan olabildiğince yararlanmak suretiyle, hem de kişisel görüşmelerle, bilim kadınlarının kendilerine ve bilime bakışlarını yansıtmaya çalışarak bir çerçeve oluşturmayı hedefleyen bu çalışmanın, çok daha ayrıntılı ve farklı açılardan ele alınan yeni çalışmalara temel oluşturmayı amaçladığını bir kez daha belirtmek gerekir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı yapabilmem için gerekli verileri sağlayan, başta TÜBA ve TÜBİTAK olmak üzere, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesine teşekkür ediyorum.

KAYNAKÇA

Aaltio, Iris, “Gender as a Carrier Factor in Academic Research” **Women and Scientific Careers Unleashing the Potential**, OECD Publications, 2006.

Acar, Feride, “Türkiye’de Kadınların Yüksek Öğrenim Deneyimi”, **Türkiye’de Kadın Olmak**, 1994, s.195-206.

Acar, Feride, “Türkiye’de Kadın Akademisyenler: Tarihsel Evrim ve Bugünkü Durum”, **Akademik Yaşamda Kadın**, Türk Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi, 1996, s. 75-87.

Benchmarking Policy Measures for Gender Equality in Science, Belgium, European Communities, 2008-1.

Burçak, Gülten “Prof. Dr. Hatice Bodur”, **Sağlık Alanında Türk Kadını**, 1998, s.99-101.

Çobanoğlu, Nesrin - Aydoğdu İlke B., **Tıp Alanında Toplumsal Cinsiyet Kavramının Tıbbi Etik Boyutları**, Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma 01-04 Mart 2004 Sempozyum Bildiri Metinleri 3.Cilt, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, 2004.

Çubukçu, Bayhan, “Prof. Dr. Asuman (Berk) Baytop, Farmakognozi Alanında Akademik Dereceleri (Dr., Doç., Prof.) Kazanan İlk Türk Kadını”, **Sağlık Alanında Türk Kadını**, İstanbul, Form Reklam, 1998.

Dinç, Gülten - Etker, Şeref, ”Prof. Dr. Müfide Küley: Kadın Hekimlerin Öncüsü”, **Sağlık Alanında Türk Kadını**, 1998, s.70-75.

Hausmann, Ricardo - Tyson, Laura - Zahidi, Saadia, **Global Gender Gap Report 2009**, World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

Human Development Report 2009, United Nations Development Program, New York.

İstatistik Göstergeler 1923-2002, Devlet İstatistik Enstitüsü, 2003, Ankara.

Kadioğlu, Süheyla, **Bitmeyen Savaşım**, İstanbul, Sel Yayıncılık, 1.basım, 2001.

Kasapoğlu, Aytül, **60 Yıllık Gelenek**, Ankara, Ümit Ofset, 1999.

Kumcu, Ercan, **Kadın Matematikçiler**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2001.

Kurnaz, Şefika, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1997.

Köse, Ruhi, “Akademik Alan ve Statülerine Göre Türkiye Üniversitelerindeki Kadınların Durumu”, **Kadınlar ve Gelecek**, Ankara, TODAİE Yayınları, 1998, s.383-397.

Naymansoy, Günseli - Öztürkcan, Meriç-, “The Profile of Female Engineers”, **Design of Education in the 3rd Millenium**, İstanbul, Yeditepe University, 2005, s.448-455.

Oralalp, Füsün, “Remziye Hisar”, **Bilim ve Teknik**, Ağustos 1995, S.333, s.56-63.
Öncü, Ayşe, “Uzman Mesleklerde Türk Kadını”, **Türk Toplumunda Kadın**, Ankara, Çağ Matbaası, 1979, s.271-286.

Özgüven, Yekta, “1934-1960 Yılları Arasında Türkiye’deki Mimarlık Okullarından Mezun Olan Kadın Mimarlar Üzerine Bir Değerlendirme”, **Cumhuriyet Döneminde Kadın ve Mimarlık**, Ankara, Yalçın Matbaacılık Ltd. Şti., 2005, s. 47-66.

Palasik, Maria-Papp, Eszter, **Beyond the Glass Ceiling**, Budapest, Hungarian Science and Technology Foundation, 2008.

Rossi, S. Alice, “Barriers to the Carrier Choice of Engineering, Medicine, or Science among American Women”, **Women and Scientific Profession**, USA, The M.I.T. Press, 1967.

Sağlık Sektöründe Kadın, Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Gn. Md. Yayınları, 2000.

Sakaoğlu, Necdet, **Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003.

Sena, Cemil, **Filozoflar Ansiklopedisi**, 2. cilt, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1975.

Sena, Cemil, **Filozoflar Ansiklopedisi**, 3. cilt, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1976.

She Figures 2009, Statistics and Indicators, on Gender Equality in Science, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

T. C. Yükseköğretim Kurulu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi **2008-2009 Öğretim Yılı İstatistikleri**, ÖSYM Yayınları, Ankara, 2009-4.

Tekeli, Şirin, “Bilimlerde Metodolojinin Kadın Bakış Açısından Değerlendirilmesi”, **Türkiye’de Kadın Olgusu**, İstanbul, Say Yayınları, 1995.

Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında Bilim 1.Kitap, 1. Cilt, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 1999.

Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında Bilim 1.Kitap, 2. Cilt, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 1999.

Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında Bilim 2.Kitap, 1. Cilt, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 1999.

Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında Bilim 2.Kitap, 2. Cilt, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 2000.

Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında TÜBA Konferansları I., Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 1999.

Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri, TÜSİAD Basın Bülteni, 2008.

Unat-Abadan, Nermin, **Türk Toplumunda Kadın**, İstanbul, Çağ Matbaası, 1979.
Women in Science, UIS Bulletin on Science and Technology Statistics, Issue No:3, November 2006.

Yıldırım, Nuran, **Sağlık Alanında Türk Kadını**, İstanbul, Form Reklam, 1998.

Ergüzeloğlu, Fatma, **Kadın Hekimler Neden ve Hangi Branşları Seçiyor?**
28.04.2007 tarihinde [http:// www.mediamagazin.com.tr](http://www.mediamagazin.com.tr). adresinden erişildi.

Türk Kadını ve Fırsat Eşitliği, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Paneli, 30.05.2003 tarihinde <http://www.baskent.edu.tr / panel-arsiv.html> adresinden erişildi.

80. Yılda Cumhuriyet Kadını Kendini Sorguluyor, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi ve ETV Paneli, 04.01.2008 tarihinde [http:// www.baskent.edu.tr /panel-arsiv.html](http://www.baskent.edu.tr /panel-arsiv.html) - adresinden erişildi.

Turkish Female Academicians and their Contributions to Sciences

I. Introduction

The aim of this paper is to draw a frame for the existence of Turkish women in science and their contribution to science. For this purpose, first the general history of the access of the women to science was examined. Then, the place of the Turkish female scientists among the all female scientists is discussed. Finally, the contribution of Turkish female scientists to science in various disciplines is given with examples.

II. Methodology

In order to form a base, the relationship between sex and sciences is studied to clarify prejudices and facts. For this purpose, firstly it was inspected whether there were obstacles in their way. After diagnosing the basic general philosophical obstacles, the educational facilities for Turkish women were studied from historical point of view. Then, both quantitative and qualitative techniques were used to compare Turkish female scientists to the other female scientists. The statistical data were gathered from both international institutions, such as UNESCO and the European Union, and the Turkish Statistical Institute. Finally, the short biographies of the ones who have been awarded by TUBA (The Turkish Academy of Sciences) and TUBITAK (The Scientific and Technological Research Council of Turkey) were given in order to set examples. To analyse the data, the scientists were classified according to disciplines.

III. Findings

After evaluating the data about the Turkish female scientists, it can be concluded that Turkish women are not in a good position to access education in general. However, their ratio to male Turkish scientists employed in universities is higher than the EU average, and they are very effective in science matters. They prefer medical and social sciences. The ratio of female scientists to male scientists in medicine is higher than the EU averages, too. In fact, the ratio of Turkish women to Turkish men in engineering is the highest in the world, and they have been given many prestigious awards by international institutions for engineering education. Veterinary and Theology are the fields in which Turkish women exist the least. The number of international awards given to Turkish female scientists suggests that their success is getting higher and higher.

IV. Conclusion

One of the important points is that no matter to which nation they belong, all female scientists have suffered from difficulties to access education and science, and Turkish women were not exception. Turkish women have had the right to study in every field of science by the Establishment of the Turkish Republic. They were encouraged to study in every field by the genius leader Atatürk and sent abroad to study in the first years of the Turkish Republic. They realised the importance of

their mission, studied extremely hard, served to the transformation of the country and became very successful. Despite the invitations to various worldwide institutions, they preferred to serve to their country. They studied for Turkish Universities, enabled to found new departments and institutions. One example of them was Prof. Dr. Nüzhet Gökdoğan, the astronomer, who studied at Paris University and invited to work there. She rejected the offer by saying she belonged to the youth of Atatürk and desired to serve her country. The role of the Foundation of Turkish Republic in their lives is very clear. While the ratio of female Turkish academicians was zero in 1923, it rose to 7.14% during the first ten years' period.

Another important factor supporting women in science is scholarship. It can be seen that the majority of prominent female Turkish academicians have benefited from bursary and studied abroad at least a few years at any phase of their education. They can speak one or two foreign languages. While women coming from aristocracy could study during the first years of the Republic, women from all social groups could study now by the help of bursary.

Good role models encouraged women to prefer some fields like archaeology. Although working conditions are hard, they studied eagerly and made a difference in archaeology. However the highest ratio of women in academia is in pharmacology, which enables them to work in more comfortable and freer working conditions.

Some academicians were interested in politics and tried to be qualified to speak about the management of the country during the first years of the Republic. Unfortunately some of them suffered from some problems and were sued. Most probably for this reason young generation is not willing to have roles in politics.

Most of them were interested in the problems of local people and tried to educate illiterate women. The last example of them is Prof. Dr. Türkan Saylan, a dermatologist. She was very successful to struggle with leprosy and leprosy disappeared thanks to her efforts. Furthermore she dedicated her life to education and founded an association the main aim of which is to find bursary for girls and educate them. Saylan's great success was noticed abroad and she was given the International Gandhi Award in 1986.

The number of Turkish female scientists contributing to science is increasing day by day. One example of them is Prof. Dr. Nuriye Pınar Erdem, who was the only female geologist joined to the first World Conference on Earthquake Engineering, California, USA. Another one is Prof. Dr. Ayhan Okçuoğlu Çavdar, a paediatric haematologist, who was given an award by INCTR (International Network for Cancer Treatment and Research) in 2007 at the age of 77. As a conclusion Turkish female scientists have an esteemed place in the scientific world.